

4403

3/6/05

**MINISTERIEEL BESLUIT HOUDENDE
BESCHERMING ALS MONUMENT, STADS- OF DORPSGEZICHT**

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING EN RUIMTELIJKE ORDENING,

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001 en 21 november 2003;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 27 juli 2004 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 15 oktober 2004;

Gelet op het ministerieel besluit van 06 mei 2004 houdende ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 03 februari 2005,

BESLUIT :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001 en 21 november 2003:

1° Wegens de artistieke, historische en sociaal-culturele waarde:

- als **monument**:

parochiekerk Sint-Anna van Wetteren-ten-Ede,
gelegen te Wetteren (Wetteren), Ten Ede Dorp ;
bekend ten kadaster:
Wetteren, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummer 284.

2° Wegens de artistieke en historische waarde:

- als **monument**:

Sint-Barbarakapel en voormalig Sint-Barbaragesticht met aanpalende aangelegde tuin met volière, heden deel van het Scheppersinstituut, zoals aangeduid op bijgaand plan,
gelegen te Wetteren (Wetteren), Cooppallaan 128;
bekend ten kadaster:
Wetteren, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 925Z2, 929Ydeel zoals aangeduid op bijgaand plan.

3° Wegens de historische en volkskundige waarde:

- als monument:

Maria Moeder van Smartenkapel,
gelegen te Wetteren (Massemem), Watermolenstraat ;
bekend ten kadaster:
Wetteren, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 546A.

4° Wegens de artistieke en historische waarde:

- als monument:

Sint-Jozefkapel en deel van het aanpalend gebouwencomplex (Vrije Basisschool Sint-Jozef, Sint-Jozefinstituut, kinderdagverblijf Sint-Jozef, twee woningen, Sint-Jozefgesticht), thans deel van VZW Sint-Jozefgesticht zoals aangeduid op bijgaand plan, gelegen te Wetteren (Wetteren), Wegvoeringstraat 59, 59A, 61, 63, 63A, 63B
bekend ten kadaster:
Wetteren, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 759P/deel, zoals aangeduid op bijgaand plan.

Art.2 Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Op basis van het systematisch geïnventariseerd bouwkundig patrimonium van de gemeente Wetteren werd de religieuze architectuur geselecteerd die binnen de ruimere regio Oost-Vlaanderen een blijvende betekenis bezit als getuige van de cultuurhistorische en architectuurhistorische evolutie. In de ter bescherming voorgestelde monumenten zijn aantoonbare kwaliteiten aanwezig van historische, artistieke, volkskundige en/of sociaal-culturele waarde. Hun waardevol karakter van algemeen belang dat hun behoud verantwoordt ligt tevens vervat in hun ouderdom, representativiteit, authenticiteit, zeldzaamheid of gaafheid. Het geselecteerd onroerend erfgoed vertegenwoordigt diverse religieuze gebouwentypes, namelijk een parochiekerk, een wegkapel en twee semi-publieke kapellen die met de bijhorende onderwijsinstelling een bouwhistorische en stilistische entiteit vormen.

De **historische waarde**, en onder meer de architectuurhistorische waarde, de **artistieke waarde** en de **sociaal-culturele waarde** van de parochiekerk *Sint-Anna van Wetteren-ten-Ede*, gelegen Ten Ede Dorp, te Wetteren;

In oorsprong teruggaand op een minstens 15de-eeuwse kapel getuigt de Sint-Annakerk van Wetteren-ten-Ede historisch van een oude bewoningskern in een landelijke uithoek van Wetteren. Als midden 18de-eeuws plattelandskerkje is de Sint-Annakerk voornamelijk door haar bijzondere vorm en fraaie proporties architectuurhistorisch van betekenis binnen de evolutie van de religieuze bouwkunst. De aanleg als eenbeukige kerk met afgerond koor en afdekking van transeptarmen met schilddaken is ongewoon. Opmerkelijk zijn tevens de evenwichtige verhoudingen van de massa met een vrijwel centraal oprijzend slank klokkentorentje van 1892. Dit bouwonderdeel vertegenwoordigt een bijzonder aspect van de historische samenhang tussen de Sint-Annakerk en de aanliggende pastorie, die door dezelfde bouwmeester Jozef De Bosscher werd ontworpen.

Eigen aan de 18de-eeuwse kerkbouw is de concentratie van architectonische decoratie op de westgevel: hier op het portaal met bekronende beeldnis en de zone erboven tot in de top van de voorgevel. Ook het kerkinterieur bezit met zijn typerende overwelfing en classicistische decoratievormen representatieve bouwkenmerken. De ornamentiek is zoals gebruikelijk in het koor het rijkst aanwezig. Divers artistiek waardevol kerkmeubilair, zoals schilderijen uit de 16de, 17de eeuw en 19de-eeuw, voor de 18de-eeuw typisch classicistische portiekaltaren, en ander kunstzinnig kerkmeubilair maken tevens historisch integrerend deel uit van de uitrusting eigen aan een katholieke parochiekerk. De aanwezige heiligenbeelden getuigen cultuur-

historisch van de heiligenverering binnen het katholieke geloof; met de eveneens gepolychromeerde kruisweg van kunstenaar Aloïs De Beule vormen zij een geheel met overwegend neogotisch karakter dat een artistieke verrijking vormt in de geëvolueerde aankleding van de kerk. De Sint-Annakerk bezit als klankruimte en architecturale context een onlosmakelijke samenhang met het orgel, dat wegens zijn historische waarde (17de-eeuws meubel en 18de-eeuws instrument) reeds als monument werd beschermd.

Tenslotte bezit de Sint-Annakerk binnen stedenbouwkundige context een onbetwistbare sociaal-culturele waarde. Zij is ruimtelijk-structurerend van sterke betekenis door haar inplanting als begrenzing van een centraal plein en haar toren die als een baken boven de bebouwing van de omgeving oprijst. Zij markeert in samenhang met de aanpalende pastorie de kern van een oude woonwijk.

De **historische waarde**, en onder meer de architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde, en de **artistieke waarde** van de *Sint-Barbarakapel* en het voormalig *St.-Barbaragesticht* met aanpalende aangelegde tuin met volière, heden deel van het *Scheppersinstituut*, gelegen Coopallaan 128 te Wetteren;

De Sint-Barbarakapel van 1876-1879, met het bijhorend weeshuis, in de jaren 1880 tot een U-vormig geheel uitgebouwd, refereert als stichting van de eigenaars van de buskruitfabriek Coopal & cie aan dit historisch belangrijk chemisch bedrijf dat dezelfde schutspatroon bezat. Het voormalig St.-Barbaragesticht is een historisch relevante en beeldbepalende constructieve getuigenis herinnerend aan deze verdwenen buskruitfabriek, die bijna tweehonderd jaar in de nabijheid aan de Schelde gevestigd was. In dit aanvankelijk weeshuis voor de zonen van slachtoffers van de buskruitfabriek, stonden broeders van O.-L.-Vrouw van Barmhartigheid in voor een beroepsopleiding en een christelijke opvoeding. Als katholieke caritatieve instelling met semi-publieke kapel, opgericht in neogotische stijl naar plannen van architect Arthur Verhaegen uit Gent, een medewerker van J.B. Bethune, vertegenwoordigt het gesticht een representatieve getuige van het katholiek reveil en de bijhorende neogotische beweging in de tweede helft van de 19de eeuw.

De stichting is exemplarisch voor de maatschappelijk-sociale impact van katholieke industriëlen in die tijd en kadert tevens in het opmerkelijk sociaal beleid van de Coopalfabriek.

Architectuurhistorisch vormt het St.-Barbaragesticht een zeldzaam wordend toonbeeld van 19de-eeuwse neogotische school- en kloosterarchitectuur in een landelijke context. Het U-vormig bakstenen complex in Sint-Lucasneogotiek is representatief voor het beperkte architecturaal werk van ingenieur-architect Arthur Verhaegen en vertoont een opmerkelijke stijleenheid beantwoordend aan een totaalconcept. Naar aanleg en in de architecturale uitwerking is de aansluiting bij de traditionele kloosterbouw sterk herkenbaar bewaard (cf. binnenplaats met gewelfde galerijen, klooster-gangen, refter). Het gevelritme ondersteund door een consequente en verfijnde ornamentiek heeft een belangrijk aandeel in de architectonische kwaliteiten van het gebouw. Buiten de kapel is een neogotische vormgeving ook aanwezig in authentieke interieurelementen zoals schouwen, gangen, deuren, gewelven, zolderingen, trappenhuizen. Door de goed bewaarde oorspronkelijke decoratie, aankleding en uitrusting in de typerende polychrome neogotische stijl, bezit het kapelinterieur artistiek een eenheidskarakter. Vooral de beschildering van de houten overwelling en dwarsbalken, de oorspronkelijke tegelvloer, hoofdaltaar met retabel (1886), triomfkruis (1885), de kruisweg van 1892 door kunstenaar-beeldhouwer Aloïs De Beule, getuigen van kenmerkende kunstambachtelijke producten in de geest van de St.-Lucasneogotiek. Ander neogotisch meubilair zoals de kroon-luchters, lambrisering, balustrades vervollendigen de smaakvolle aankleding. Ook het orgel van 1887, door de bekende Brusselse orgelmaker Pierre Schyven & Cie geleverd, bezit een bijpassende neogotische orgelkast. De kleurrijke glas-in-loodramen met typische ornamentiek en voorstellingen verwijzend naar de stichters en weldoeners van het gesticht, zijn tevens een typische uiting van overwegend neogotische religieuze glasraamkunst.

De merkwaardige volière, die geïntegreerd werd in de aangelegde tuin aansluitend bij de gebouwen van het vroeger St.-Barbaragesticht, is een zeldzaam voorbeeld van dergelijke betonconstructie met een romantisch karakter; zij vertegenwoordigt binnen de evolutie van de tuinarchitectuur tevens een bijzondere toepassing van cementrustiek met boomstamimitatie typerend voor het tweede kwart van de 20ste eeuw. Als onderdeel van een sedert 1883 in het Sint-Barbaragesticht gevestigde tuinbouwschool, is deze geëvolueerde schooltuin met tuinarchitectuur ook symbolisch van betekenis voor de geschiedenis van deze onderwijsinstelling.

De **historische waarde**, meer bepaald de architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde, en de **volkskundige waarde** van de *Maria Moeder van Smartenkapel*, gelegen Watermolenstraat te Wetteren (Massemen);

De wegkapel van 1886 is een authentiek exemplaar dat aansluit bij een gangbaar model uit de tweede helft van 19de eeuw, stilistisch te typeren als landelijke baksteenbouw met eenvoudige neogotische vormelementen. Haar beeldbepalende inplanting op de straathoek wordt door de omlijste hoge voorpuntgevel nog geaccentueerd. De wegkapel markeert de toegangsweg van de watermolensite met de Van Hauwermeirsmolen en resten van de olieslagerij, die reeds wettelijk beschermd werden, en bezit een historische samenhang met deze site. Cultuurhistorisch getuigt de kleine bidplaats van het oud gebruik van particulieren, in casu de familie Van Hauwermeirs, om een wegkapel te bouwen bij hun eigendom. Voor de religieuze volkscultuur is de Maria Moeder van Smartenkapel een materiële illustratie van de wijd verspreide en in oorsprong oude specifieke Mariadevotie, die dankzij het katholieke reveil van de tweede helft van de 19de eeuw, een heropbloei kende. Het kapelinterieur bewaart zijn authentiek houten gewelf en originele uitrusting met een piëtabeeld (1888) uit het neogotisch Gents kunstatelier Bressers-Blanchaert, een gewit houten altaar en twee flankerende engelenbeelden op hoge console.

De **historische waarde** meer bepaald de architectuurhistorische en de cultuurhistorische waarde, en de **artistieke waarde** van:

De Sint-Jozefkapel en deel van het aanpalend gebouwencomplex (Vrije Basisschool Sint-Jozef, Sint-Jozefinstituut, kinderdagverblijf Sint-Jozef twee woningen, Sint-Jozefgesticht), thans deel van VZW Sint-Jozefgesticht; gelegen Wegvoeringstraat 59, 59A, 61, 63, 63A, 63B te Wetteren;

De semi-publieke Sint-Jozefkapel opgericht in 1936 behoort tot het vroeg religieus architecturaal oeuvre van de Gentse Sint-Lucasarchitect Adriaan Frans Bressers. Constructief maakt de georiënteerde L-vormige kapel deel uit van een katholieke onderwijsinstelling met klooster, die volgens zijn plannen (1935, 1937) grotendeels werd herbouwd. Het befaamd kunstatelier Bressers, met een traditie in productie van neogotische religieuze kunst, stond in voor de kapeldecoratie en uitrusting. Aan de kapel werd een architecturale vorm én een interieuraankleding verleend los van de neogotiek, doch beantwoordend aan de gewijzigde opvattingen, die op dit vlak tijdens het interbellum bij gebouwen voor de katholieke eredienst ingang vonden mede als gevolg van de "Liturgische Beweging". Dit komt onder meer tot uiting door het gebruik van aspecten uit de vroegchristelijke kerkenbouw refererend aan de basiliekvorm, zoals een vlak afgedekt breed schip zonder zijbeuken en met cassettenplafond, koepelbouw boven het koor met galerij en mozaïeken. Dit werd in de kapel op geslaagde wijze gecombineerd met moderne structurele en decoratieve elementen in art decostijl. De kapel is binnen de architectuurhistorische evolutie representatief voor stilistische tendensen in de kerkelijke bouwkunst van de jaren 1930, voor de brede doorbraak van de modernistische kerkenbouw. De monumentale ruimte met majestueus karakter dankt haar exceptioneel karakter ook aan het koor (met haakse zijkapel), dat een bouwlaag hoger geconcipeerd werd dan het gelijkvloerse schip onder de klaslokalen. De uiterst weelderige en kleurrijke afwerking met kostbare materialen draagt bij tot het indrukwekkend voorkomen van het kapelinterieur. Elementen als marmeren lambrisering, mozaïekvloeren, smeedwerk van hekken en meubilair (altaar,

biechtstoelen) zijn artistiek relevant als uiting van religieuze sierkunst in art decostijl evenals de glasramen die een waardevol ensemble vormen voor de glasraamkunst uit het interbellum. Daarnaast is het interieur opgeluisterd door figuratieve muurschilderingen en mozaïeken naast geschilderde bijbelteksten en gebeden. Het iconografisch programma van de voorstellingen en de thematiek zijn cultuurhistorisch van betekenis als illustratie van de doorlevende christelijke traditie en liturgische symbolentaal en van de tijdseigen nieuwe accenten binnen de katholieke geloofsbeleving gericht op een grotere betrokkenheid van de gelovigen op de eredienst.

De modernistische bakstenen traptoren met kruis bij de in binnenblok gelegen kapel getuigt van de Dudokinvloeden op de architectuur van het interbellum in Vlaanderen. Tevens markeert hij als een campanile de aanwezigheid van deze gebedsruimte en benadrukt architectonisch de christelijke geloofsovertuiging van het klooster met onderwijsinstelling. Stilistisch en structureel vertoont de toren een grote samenhang met het gebouwencomplex (1935-1938), waarbinnen de kapel werd geïntegreerd. De coherente straatgevel vertoont een assimilatie van diverse architectuurtendensen uit het interbellum, voornamelijk aspecten van het romantisch kubisme en de art deco. In de circulatieruimten als gangen en trappenhuisen komt een afwerking met gelijkaardige elementen in art deco of modernistische stijl voor, (zoals cementtegelvloeren, trapleuningen, glas-inloodramen, binnendeuren). Ook de door de kloosterzusters gebruikte winter tuin, met zichtbare betonnen dakstructuur en de bij de schoolinfrastructuur horende feestzaal, waar de omkadering van het podium, de balkonleuningen en het plafond eigentijdse bouwkenmerken bezitten, zijn interieurhistorisch representatief voor de moderne interbellumarchitectuur.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994).

Brussel,

3 JUN 2005

Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening,

Dirk VAN MECHELEN